

подверглись увольнению со службы из различных учреждений Варшавы, в частности, из городского магистрата преимущественно русские как не имеющие польского гражданства [3, ф. 5761, оп. 1, д. 149, л. 68]. Часто русские эмигранты увольнялись, а то и выселялись в связи с принятием постановления, запрещающее иностранцам работать на оборонных предприятиях и в портах. В марте 1933 г. администрация оборонных заводов осуществила массовые увольнения среди эмигрантов, работавших в районе Страховиц и Островца [12, 1933. 28. 4]. В 1936 г. польские власти, считая, что вырастет угроза безопасности стране как с Запада, так и с Востока, усилили контроль за представителями немецкого и русского национальных меньшинств. Здесь победу одержала политика укрепления «польскости» на крессах. Среди упреждающих мер были выселение тех немногих русских, которые проживали в пограничной зоне. Они обычно занимались мелкой торговлей, содержали кабаки и «могли передавать данные иностранной разведке» [15, с. 210]. Такие «подозрения» относительно русских являлись преувеличенными и ошибочными.

Таким образом, трудоустройство беженцев в Польше находилось в прямой зависимости от политики властей. Курс на создание «единой польской нации» на практике означала полонизацию крессов и их дерусификацию. Поэтому нахождение русских на территории страны являлось нежелательным. Поскольку значительную часть эмигрантов составляла интеллигенция, то ее представителей в первую очередь под различными предлогами пытались выселить из страны. Тяжелая экономическая ситуация в стране, массовая безработица, запреты на свободное перемещение и прикрепление к месту жительства, все это объективно давало основной массе беженцев возможность получить только неквалифицированную работу, в лучшем случае. Следовательно, в стране осуществлялась искусно прикрываемая дискриминация беженцев, иногда в законодательстве, а чаще в административной практике на местах.

Примечания

1. *Бюллетень* Российского Земгора помощи российским гражданам за границей. – Париж, 1921. – № 3.
2. *Варшавское слово*.
3. *Государственный архив Российской Федерации*.
4. *Донской Р.* От Москвы до Берлина. Архив русской революции / Р. Донской. – Т. 4. – Берлин, 1922.
5. *За свободу*.
6. *Зашкильняк А., Крикун Н.* История Польши / А. Зашкильняк; Н. Крикун. – Львов, 2002.
7. *Йованович М.* Русская эмиграция на Балканах 1920–1940 / М. Йованович – М., 2005.
8. *Кьосева Ц.* Руската емиграция в България / Ц. Кьосева. – София, 2002.

9. *Козлитин В. Д.* Русская и украинская эмиграция в Югославии. 1919–1945 / В. Д. Козлитин. – Харьков, 1996.
10. *Красноармейцы* в польском плену 1919–1922 гг. Сборник документов и материалов. – М.: СПб, 2004.
11. *Лисовський С. С.* Національна політика Польщі в Західній Білорусі (1921–1926 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук / С. С. Лисовський. – Львів, 2004.
12. *Молва*.
13. *Наши дни*.
14. *Серапионова Е. П.* Российская эмиграция в Чехословацкой республике (20-30-е годы) / Е. П. Серапионова. – М., 1995.
15. *Ткачев В. С.* Русская эмиграция в межвоенной Польше / В. С. Ткачев // *Emigracja Rosyjska. Losy i Idee*. – Lodz, 2002.
16. *Трошкина Н.* Документы ГАРФ о деятельности русских общественных организаций в Польше (20-30-е гг.) / Н. Трошкина // *Отечественные архивы*. – 2006. – № 3.
17. *10 lat polityki społecznej państwa Polskiego 1918–1928*. – W., 1928.
18. *Karpus Z.* Jency i internowani rosycy i ukraińscy na terenie Polski w latach d 1918–1924 / Z. Karpus. – W., 1997.
19. *Stanislawski W.* Emigracja i mniejszosc w II Rzeczypospolitej: sproba charakterystyki spolecznoscia / W. Stanislawski // *Sprawy Narodowosciowe*. – T. V. – Poznan, 1996.

УДК 94 (497.2) 1944/1946

Під тиском Тіто та диктатом Сталіна: як у Болгарії з'явилася «македонська національна меншина»

Страшнюк С. Ю.

Страшнюк С. Ю. Під тиском Тіто та диктатом Сталіна: як у Болгарії з'явилася «македонська національна меншина». Стаття присвячена політиці Болгарської робітничої партії (комуністів) у македонському питанні, котра ледве не привела до втрати суверенітету над частиною національної території. Незважаючи на спротив опозиції, яка відстоювала болгарський характер Горноджумайської області, перепис населення 25-31 грудня 1946 р. зафіксував наявність у Болгарії «македонської національної меншини». Автор приходить до висновку: тиск Тіто та диктат Сталіна, які прагнули вирішити македонське питання на

внутрішньогославській основі або в рамках південнослов'янської федерації, не знімає відповідальності з керівництва БРП(к) за спробу підміни національної ідентичності мешканців Піринського краю.

Ключові слова: Болгарія, Піринський край, македонське питання, національна меншина, ідентичність.

Страшнюк С. Ю. Под давлением Тито и диктатом Сталина: как в Болгарии появилось "македонское национальное меньшинство". Стаття посвящена политике Болгарской рабочей партии (коммунистов) в македонском вопросе, которая едва не привела к потере суверенитета над частью национальной территории. Несмотря на сопротивление оппозиции, отстаивавшей болгарский характер Горноджумайской области, перепись населения 25-31 декабря 1946 г. зафиксировала наличие в Болгарии «македонского национального меньшинства». Автор приходит к выводу: давление Тито и диктат Сталина, стремившихся решить македонский вопрос на внутригославской основе или в рамках югославянской федерации, не снимает ответственности с руководства БРП(к) за попытку подмены национальной идентичности жителей Пиринского края.

Ключевые слова: Болгария, Пиринский край, македонский вопрос, национальное меньшинство, идентичность.

Strashnyuk S. J. The rise of the "Macedonian national minority" in Bulgaria under pressure from Tito's and Stalin's dictatorship. The article is devoted to the politic of Bulgarian Workers' Party (communists) within the Macedonian issue, which almost led to a loss of sovereignty over part of the national territory. Despite the resistance from the opposition and the complex terrain of the Bulgarian in Gornodzhumay area, population census which occurred from Dec 25th to 31st 1946 led to the publicly announcement of presence of "Macedonian national minority" in Bulgaria. The author concludes: Tito's pressure and the Stalin dictatorship who sought to solve the Macedonian issue internally as Yugoslavian matter or as part of South Slavic federation did not remove the responsibility from leading the BWP(c) to an attempt to displace the national identity of the inhabitants of the Pirin region.

Key words: Bulgaria, Pirin region, the Macedonian question, the national minority, identity.

Від часу Берлінського конгресу 1878 р., що породив македонське питання як проблему міжнародних відносин, запал наукових дискусій та політичних пристрастей навколо нього аж ніяк не зменшився. Більше того, за словами одного із учасників цих дискусій, “в історичній науці болгаро-югославські протиріччя з македонського питання набули форми історіографічної війни між Скоп'є та Софією... Дві історіографії існують паралельно й розробляють докорінно різні історіографічні концепції” [15, с. 32].

Це досить точне спостереження повністю стосується обраної нами теми. Увесь пафос авторів із Колишньої югославської республіки Македонія спрямований на те, щоб довести існування “македонської національної меншини” у Благоєвградській області* Болгарії [7, 21, 24]. А їхні болгарські колеги, принаймні з кінця 1960-х рр., дають рішучу відсіч будь-яким зазіханням на національну історію й територію [1, 2, 3, 10, 12, 17, 23]. Мета нашої статті полягає в тому, щоб з'ясувати обставини виникнення “піринської проблеми” у стосунках між БРП(к) і Комуністичною партією Югославії (КПЮ) й виявити причини надзусиль болгарських комуністів змінити національну ідентичність населення Горноджумайської області, котра, як відомо, увійшла до складу Болгарського царства за підсумками Балканських війн 1912–1913 рр.

Не втягуючись в дискусію щодо етногенезу македонської нації, обмежимося констатацією того, що трансформації “регіонального” македонського націоналізму в “етнічний” до певної міри посприяв Комуністичний Інтернаціонал, що у січні 1934 р. констатував наявність македонської нації та македонської мови, закликавши своїх прихильників до боротьби за утворення “незалежної об'єднаної македонської республіки трудящих” [6, с. 882, 884]. Проте це гасло не користувалося підтримкою у Піринському краї, й всі спроби болгарських комуністів підняти “македонську національну свідомість” серед місцевих мешканців зазнавали невдачі. КПЮ також сприйняла лінію Комінтерну, особливо завзято після того, як 1937 р. її очолив Й. Тіто. Остаточну партійну програму з національного питання формують червнева нарада 1939 р. та ІІ'ята конференція КПЮ у жовтні 1940 р., де македонці визнаються окремою нацією на Балканах – “ні серби, ні болгари” [8, с. 540]. З того часу КПЮ стала розглядати македонське питання як внутрішньогославське.

Та якщо у 30-ті роки ХХ ст. комуністи залишалися маргіальною політичною силою, то на завершальному етапі Другої світової війни в Югославії і Болгарії вони перетворилися на вирішальний чинник суспільних перетворень, оволодівши ключовими важелями державної влади. Причому саме Тіто та його оточенню належить головна заслуга у конструюванні модерної македонської нації на підконтрольній йому території. Головними віхами на цьому шляху стали ІІ сесія Антифашистського віча народного визволення Югославії в м. Яйце 29 листопада 1943 р., що визнала Македонію окремим національним утворенням в рамках майбутньої югославської федерації; проголошення 2 серпня 1944 р. Народної Республіки Македонії (НРМ) як самостійної федеральної одиниці; кодифікація нової азбуки на базі сербської кирилиці та введення з 5 травня 1945 р. нової орфографії і македонської літературної мови на основі прилепсько-бітольсько-охридського

* До 1950 р. вона мала назву Горноджумайська.

діалекту, насиченого сербською лексикою [16, с. 92-100]. Добровільно або під страхом репресій, жертвами яких у роки “народної влади” стали до 150 000 носіїв болгарської самосвідомості [9, с. 46], переважна більшість мешканці НРМ змінила етнонім “болгарин” на етнонім “македонець”, тоді як сербам, грекам, албанцям, туркам, євреям, куцовлахам не заборонялося зберегти свою національну ідентичність.

Однак метою тітовського керівництва було не лише викоринити болгарський дух в НРМ, щоб назавжди позбавити Софію підстав претендувати на цю територію, але й приєднати до неї інші частини Македонії, що перебували під юрисдикцією Греції та Болгарії. Щодо Егейської Македонії, то це було надто проблематично з цілої низки причин, передусім через “відсоткову угоду” між Сталіним і Черчиллем 9-11 жовтня 1944 р., що залишала Грецію у сфері інтересів західних союзників [19, с. 69-78]. А ось вирішення питання про зміну державної належності Піринської Македонії, як і національної ідентичності місцевого населення, в КПЮ вважали можливим.

Уже у вересні 1944 р. Тіто ставить це питання перед Сталіним, а незабаром після приходу до влади у Болгарії уряду Вітчизняного фронту Горну Джумаю та Софію відвідує делегація НРМ на чолі з Св. Вукмановичем-Темпо, що відповідав у югославському керівництві за македонські справи, й в ультимативному тоні висловлюється за негайне приєднання Піринської Македонії до Югославії. Не задовольнившись отриманими у Софії обіцянками всіляко популяризувати ідею вирішення македонського питання у рамках Федеративної Югославії, Св. Вукманович-Темпо і секретар ЦК КП Македонії Л. Колішевські через голову ЦК БРП(к) заохочують створення «македонських національно-визвольних комітетів» й із місцевих партизан формують бригаду “Яне Санданські”, прагнучи поставити її під свій контроль [1, с. 84-85]. Проте цій ініціативі, вкрай небезпечній для болгарського суверенітету, було покладено край завдяки енергійному втручання Г. Димитрова, що очолював тоді відділ міжнародної інформації ЦК ВКП (б). У радіограмі Тіто з Москви 27 жовтня 1944 р. він настійно просив роз’яснити “македонським товаришам”, що “зараз не варто ставити питання про приєднання Піринської Македонії” – сьогоденне завдання полягає в тому, щоб успішно завершити війну; приєднання «має відбутися на базі попередньої угоди між Югославією та Болгарією» [5, с. 181]. А у листі ЦК БРП(к) югославському керівництву від 2 листопада 1944 р. пропонувалося вирішити проблему у рамках південнослов’янської федерації [13, с. 93-94], прийнявши арбітраж Кремля.

Ця ідея інтенсивно обговорювалася у трикутнику Москва – Белград – Софія восени 1944 р. – зимою 1945 р., однак безрезультатно. Частково через суперечки щодо форми майбутньої федерації між югославським і болгарським комуністичним керівництвом та головним чином через

британське “вето”. У січні 1945 р. дипломатичними каналами уряд В. Черчілля дав зрозуміти Москві, що не допустить утворення будь-якої федерації на Балканах на шкоду англійським інтересам, як і приєднання до Югославії територій Греції або Болгарії на тій підставі, що вони є «македонськими» [4, с. 245]. Британський демарш, підтриманий США, змусив тимчасово відкласти не лише питання про федерацію, а й підписання договору про політичний і воєнний союз між двома балканськими країнами, на чому наполягав Сталін, але проти чого також категорично заперечували англо-американці. Довелося обмежитися офіційним встановленням дипломатичних відносин у травні 1945 р. [20, с. 15], посиливши за ініціативою Скоп’є контакти між НРМ і Горноджумайською областю по партійній, громадській та культурній лініям, що супроводжувалося сплеском пропаганди на користь «об’єднання македонського народу». Водночас з Белграду стали здійснювати тиск на уряд Вітчизняного фронту й БРП(к) з метою визнати населення Піринського краю частиною «македонської нації», надавши йому культурну автономію [2, с. 71].

Але така постановка питання спочатку викликала збентеження навіть серед партійних функціонерів, покликаних втілити цю ідею в життя. Виступаючи на VIII пленумі ЦК БРП(к), що відбувся у Софії 27 лютого – 1 березня 1945 р., секретар Горноджумайського обласного комітету Кр. Стойчев заявив наступне: «Я був у Скоп’є й мушу сказати, що народ Горноджумайської області набагато тісніше пов’язаний з болгарським народом, аніж ... з народом Вардарської Македонії. Через поділ, що продовжувався десятки років, склалася традиція спільної боротьби македонського населення у Вардарській Македонії з іншими югославськими народами. У нас інші традиції... Ми у Скоп’є більшою мірою відчули себе гостями, ніж якби поїхали до Варни». Й далі: «Якщо уявимо собі Горноджумайську область окремо від болгарського народу, то це для Горноджумайщини неприйнятно» [14, с. 28]. І справді, згідно зібраних Союзною контрольною комісією даних, тут на площі в 6790 кв. км мешкали 303718 чол., із яких переважна більшість (296315), у тому числі біженці з Егейської Македонії, вважали себе болгарами (інші – цигани, турки, євреї, албанці й т. д.) [23, с. 36-37].

Незважаючи на це, вище керівництво БРП(к) навесні 1946 р. підтверджує перед югославською стороною намір виокремити населення Піринського краю у «македонську меншість» [22, с. 69], хоча й чудово розуміє, що це стане першим кроком до приєднання області до НРМ. Певні сумніви у доцільності відверто проюгославської політики висловлював лише В. Поптомов, що відповідав у Політбюро ЦК БРП(к) за цю ділянку роботи. Посилаючись на марксистську тезу про підпорядкованість національного питання завданням революції й інтересам «народної демократії» на Балканах, він закликав не рубати з плеча. «...У Піринській Македонії населення не відчуває себе

пригніченим, – писав він Г. Димитрову 10 квітня 1946 р. – Встановити для цього населення режим національної меншини (примусити читати й писати на прийнятій зараз у Македонській державі македонській мові) буде виглядати штучно, надумано, буде сприйматися швидше як навмисні дії зверху, що не рахуються з волею й настроєм населення» [14, с. 55]. А тому, на його думку, «серед македонської еміграції, як і серед населення Піринської Македонії, передчасно й нетактовно ставити питання: македонці ви чи болгари. Не тактовно й вести пропаганду, переконуючи їх називати себе македонцями. Це питання сьогодні не є актуальним для македонців Болгарії» [14, с. 57]. У підготовлений для Г. Димитрова довідці про югославську політику в Горноджумайській області, датованій 21 травня 1946 р., він оцінив як недалекоглядну позицію Белграду, де прагнули якомога швидше вирішити питання про Піринську Македонію на свою користь, не беручи до уваги наслідки такого розвитку подій для болгарської «народної демократії» [14, с. 77-78].

Однак Г. Димитров був пов'язаний у македонському питанні рішеннями Комінтерну й зобов'язаннями перед Тіто, котрий, до того ж, не бажаючи відкладати справу у довгу шухляду, апелював до Сталіна. Для радянського лідера ФНРЮ тоді була набагато важливішим партнером на міжнародній арені, аніж Болгарія, й тому у дискусії, що зав'язалася напередодні Паризької мирної конференції між «братерськими» балканськими партіями, вирішив підтримати Тіто. На таємній трьохсторонній радянсько-болгарсько-югославській зустрічі у Кремлі, яка відбулася 7 червня 1946 р., «вождь народів» буквально продиктував Г. Димитрову, В. Коларову і Т. Костову: «Необхідно дати культурну автономію Піринській Македонії у рамках Болгарії... Автономія буде першим кроком до возз'єднання Македонії, з чим за нинішньої ситуації поспішати не варто». «Те, що у населення не розвинута македонська свідомість, нічого не означає, – цинічно додав кремлівський диктатор. – І у Білорусії не було такої свідомості, коли її проголосили радянською республікою. А потім виявилось, що справді є білоруський народ» [6, с. 1269].

Враховуючи ієрархію міжпартійних відносин, успадковану від комінтернівських часів, болгарські чільники «взяли під козирок». На скликаному 10 серпня 1946 р. X розширеному пленумі ЦК БРП(к) Г. Димитров, окресливши перспективу об'єднання усіх македонців, пояснив суть політики партії щодо населення Піринського краю: «Воно вже зараз мусить виявляти себе як частина македонського народу, котра має бути приєднана до Народної Республіки Македонії» [14, с. 90]. З цією метою ним була запропонована програма заходів, що знайшла своє відображення у резолюції пленуму з македонського питання. У ній членам партії настійно рекомендовалось вже зараз систематично працювати в інтересах культурного зближення цього краю з НРМ,

популяризувати у його середовищі македонську мову і літературу, знайомити з історією македонського народу, котра викладається у школах Македонії, полегшити прикордонний режим між югославською Македонією та Піринським краєм, вжити «низку інших заходів по лінії культурної автономії, які б сприяли розвитку національної самосвідомості македонського населення й полегшили б його об'єднання з основною частиною македонського народу в НРМ» [14, с. 90-91].

Втім, резолюція з македонського питання X пленуму ЦК БРП(к), доведена 17 серпня 1946 р. до відома Тіто, так і не була оприлюднена, оскільки розголошення її змісту знизило б рейтинг комуністів напередодні жовтневих парламентських виборів. Доки існувала політична опозиція, з громадською думкою слід було рахуватися. Тому з рішеннями пленуму були ознайомлені лише комуністи. Окрім партзборів різного рівня, обласний комітет БРП(к) в Горна Джумая організував місячні курси з македонського питання, де роз'яснювалась нова політика керівництва. З осені 1946 р. місцеві парторганізації повністю підпорядковували свою пропагандистську діяльність завданню вкорінення «македонської національної свідомості» серед населення усіх п'яти околиць Горноджумайської області, психологічно готуючи його до запровадження культурної автономії, що передбачало зміну національної ідентичності [17, с. 240]. Причому вся ця бурхлива діяльність супроводжувалась агітацією за негайне приєднання Піринського краю до НРМ, що, всупереч офіційній позиції ЦК БРП(к), стало розглядатися чи не як попередня умова болгаро-югославського зближення і створення південнослов'янської федерації.

Звичайно, така активність комуністичних агітаторів і пропагандистів не залишилася непоміченою опозиційними силами. Кожна з них висловила свою позицію з національного питання, що кардинально розходила з лінією комуністів, а тому розглядалася останніми як прояв «великоболгарського шовінізму». Думку Демократичної партії 14 листопада 1946 р. резюмувала газета «Знаме»: «Для нас, болгарських громадян, котрі мешкають у Горноджумайській, Световрачській, Петричській, Разложській і Неврокопській околицях, й для усього болгарського народу не існує питання про Піринську Македонію, як не існує македонського національного питання, оскільки не існує ані македонського народу, ані македонської нації» [11]. «Традиційно пов'язане боротьбою проти турків і греків, населення Горноджумайської області завжди почувалося невід'ємною частиною болгарського народу...» – зазначалося у передовиці «Народно земеделско знаме», органі БЗНС – «Нікола Петков», за 19 листопада 1946 р. [18]. Обраний за списком цієї партії до Великих народних зборів від Неврокопського виборчого округу Б. Чарджієв 13 грудня 1946 р. виступив з депутатським запитом до прем'єр-міністра Г. Димитрова про відповідність урядовому курсу кампанії, що розгорнулася у комуністичній пресі, на шпальтах якої

стверджувалося: «...македонська еміграція і населення в Горноджумайській області являють собою “македонську меншість” неболгарського походження», що «має приєднатися до Македонської Народної Республіки в кордонах ФНРЮ» [14, с. 126].

Своєрідну відповідь на цей запит опозиція отримала під час перепису населення 25-31 грудня 1946 р., котру комуністи розглядали крізь призму боротьби зі своїми політичними супротивниками, що обстоювали болгарський характер населення Піринської Македонії. На мешканців краю було здійснено безпрецедентний моральний, політичний й адміністративний тиск з метою примусити їх відмовитися від своєї національності в ім'я вищих державних інтересів – «миру на Балканах і болгаро-югославської дружби». За кілька днів до початку перепису бюро обласного комітету БРП(к) по узгодженню з ЦК ухвалює записувати усіх, болгаро-мохамедан (помаків) включно, «македонцями». Що стосується графи «розмовна мова», було прийнято соломонове рішення: населення міст переважно мало вказувати «болгарська», а сіл – «македонська» [14, с. 129]. У підсумку, з огляду на спротив населення, із 252 575 осіб, охоплених переписом у Горноджумайській області, 63,6% (160 641) записали «македонцями», причому у Световрачській і Петричській околицях, де контролери та міліціонери були особливо наполегливими, таких виявилось 82,1% і 91 % відповідно [14, с. 154-155]. Щоправда, понад 80% «македонців» (131954 особи) рідною мовою назвали болгарську, а «македонську» – головним чином дисципліновані комуністи, проте суті справи це не змінювало.

Ось так у Болгарії з'явилася «македонська національна меншина», що стало «законною» підставою для запровадження у Горноджумайській області наприкінці 1947 р. «культурно-національної автономії». І хоча радянсько-югославський конфлікт 1948–1949 рр. завадив довести задум до логічного завершення – передати Горноджумайську область (на тих чи інших умовах) під юрисдикцію ФНРЮ, цей нерозважливий вчинок створив передумови для постійного втручання сусідньої держави у внутрішні справи Болгарії під приводом захисту прав «македонської національної меншини». Не даремно у сучасній болгарській історіографії цей процес принизливих для національної гідності поступок, необдуманих і поспішних дій, сліпого підпорядкування чужим інтересам розглядається як одна із найганебніших сторінок в історії БРП(к)/БКП та болгарської держави після 9 вересня 1944 року.

Примітки

1. Ангелов В. За така наречена „македонска“ народноосвободителна бригада „Яне Сандански“ в Піринския край (октомври – листопад 1944 г.) / В. Ангелов // Военноисторически сборник. – 1994. – № 1.

2. Ангелов В. Піринска Македония в българо-югославските отношения 1944–1948 / В. Ангелов // Струма. – 1997. – № 2.
3. Ангелов В. Хроника на едно национално предателство (Опити за насилствено денационализиране на Піринска Македония. 1944–1949 г.) / В. Ангелов. – Благоевград, 1999.
4. Аникеев А. С. Македонская проблема в контексте международных отношений на Балканах (1943–1949 гг.) / А. С. Аникеев // Македония: проблемы истории и культуры. – М., 1999.
5. Баева И. Следвоенното десетилетие на българската външна политика (1944–1955) / И. Баева, Е. Калинова. – София, 2003.
6. БКП, Коминтернът и македонският въпрос (1917–1946) // «Архивите говорят». – София, 1999. – Т. 2.
7. Велјановски Н. Македонија во југословенско-бугарските односи (1944–1953) / Н. Велјановски. – Скопје, 1998.
8. Германов Ст. Македония в балканските международните отношения (1919–1948) / Ст. Германов // България и Русия между признателността прагматизма. – София, 2008.
9. Гоцев Д. Новата национално-освободителна борба във Вардарска Македония. 1944–1991 г. / Д. Гоцев. – София, 1998.
10. Димитров Г. В. За така наречена „културна автономия“ в Благоевградски окръг 1946–1948 / Г. В. Димитров // Исторически преглед. – 1979. – № 6.
11. Знаме. – 1946. – 14 ноември.
12. Йорданов К. Българо-югославските отношения и македонския въпрос / К. Йорданов // История. – 2007. – № 2-3.
13. Македония. История и политическа съдба. – София, 1998. – Т. III.
14. Македонският въпрос в българо-югославските отношения (1944–1952) // «Архивите говорят». – София, 2004.
15. Михов М. За „белите полета“ или размишления за българската историография по македонския въпрос / М. Михов // Македонски преглед. – 2009. – № 4.
16. Мичев Д. Как се създаваше „македонска нация“ във Вардарска Македония / Д. Мичев // Военноисторически сборник. – 1993. – № 3.
17. Мичев Д. Македонският въпрос и българо-югославските отношения. 9 септември 1944–1949 / Д. Мичев. – София, 1994.
18. Народно земеделско знаме. – 1946. – 19 ноември.
19. Потрашков С. В. Проблемы Болгарии и других балканских стран на советско-английских переговорах в Москве в октябре 1944 г. / С. В. Потрашков // Болгарский ежегодник. – Харьков, 1994. – Т. 1.
20. Терзийски П. Социалистическа България в дати и събития. 1944–1984 / П. Терзийски. – София, 1984.
21. Тинтовски Ст. Македонците во Бугарија / Ст. Тинтовски. – Скопје, 1987.

22. Тошкова В. Южнославянската федерация и конфликт в елитната тройка: Й. Сталин срещу Й. Тито и Г. Димитров / В. Тошкова // Георги Димитров – между възхвалата и отрицанието: Студии и статии. – София, 2003.
23. Тюлеков Д. Политическият мит за „македонското малцинство“ в България / Д. Тюлеков. – Благоевград, 2007.
24. Чинго Н. Политиката на БРП(к) спрема македонското прашање во периодот 1944–1948 г. / Н. Чинго. – Скопје, 1976.

УДК 94:[327. 366. 331. 105. 44] “363.3”

Противостояние профсоюзов в борьбе за мир: эпизоды истории «холодной войны» (1949–1960 гг.)

Чернявский Л. С.

Чернявський Л. С. Протистояння профспілок у боротьбі за мир: епізоди історії «холодної війни» (1949–1960 рр.). У статті розглянуто події, пов'язані з протистоянням між профспілковими центрами ВФП і МКСП з точки зору їх відношення до антивоєнного руху. Проаналізовані різні підходи цих організацій до проблеми війни і миру, їх активність у цьому питанні і її результати в даний період.
Ключові слова: «фронтові організації», профспілки, Всесвітня федерація профспілок (ВФП), Міжнародна конфедерація вільних профспілок (МКСП), Американська федерація праці, рух прибічників миру.

Чернявский Л. С. Противостояние профсоюзов в борьбе за мир: эпизоды истории «холодной войны» (1949–1960 гг.). В статье рассмотрены события, связанные с противоборством между профсоюзными центрами ВФП и МКСП с точки зрения их отношения к антивоенному движению. Проанализированы разные подходы этих организаций к проблеме войны и мира, их активность в этом вопросе и ее результаты в рассматриваемый период.
Ключевые слова: «фронтовые организации», профсоюзы, Всемирная федерация профсоюзов (ВФП), Международная конфедерация свободных профсоюзов (МКСП), Американская федерация труда, движение сторонников мира.

Chernyavsky L. Opposition of trade unions in struggle for peace: episodes of history of the «cold war» (1949–1960). In article the events

© Чернявский Л. С.

connected with an antagonism between trade union centres WFTU and ICFTU from the point of view of their attitude to anti-war movement are examined. Different approaches of these organizations to a problem of war and peace, their activity in this question and its results during the considered period are analyzed.

Key words: «the front organizations», trade unions, the World Federation of Trade Unions (WFTU), the International Confederation of Free Trade Unions (ICFTU), the American Federation of Labor, movement of supporters of the peace.

Проводя свой внешнеполитический курс, СССР стремился усилить свои позиции с помощью массовых неправительственных («фронтовых») по западной терминологии) организаций. Советское руководство отдавало себе отчет в том, что выиграть «мирное соревнование» с капитализмом будет сложно в условиях гонки вооружений, которая была непосильным бременем для экономики. Поэтому необходимо было оказывать давление на политиков западных стран, чтобы побудить их корректировать свой курс в нужном направлении. Для этого в послевоенные годы советское руководство разворачивает сеть «фронтовых организаций», которые активно вмешивались в мировую политику [5, с. 365-378]. Этот опыт начинает применять и главный антагонист Советского Союза на мировой арене – США. Особое внимание при этом уделялось профсоюзам, что признавалось обеими сторонами противоборства [3, с. 3-4.].

Советскую линию в мировой политике поддерживала учрежденная в 1945 г. Всемирная федерация профсоюзов (ВФП), где доминирующую роль играл советский профцентр ВЦСПС. Политику западных стран продвигала возникшая в 1949 г. и противостоявшая ВФП Международная конфедерация свободных профсоюзов (МКСП). Ее курс определяли главным образом профцентры стран Запада, в особенности профцентры США – Американская федерация труда (АФТ) и Конгресс производственных профсоюзов (КПП)*. МКСП была единственной (по оценке Р. Гелена**) из западных «фронтовых организаций», которая смогла «превратиться в организацию, не уступающую коммунистическим по своей притягательности и силе» [5, с. 368]. К середине 50-х гг. XX в. МКСП фактически превратилась в орудие международной политики лидеров американского профдвижения [13, с. 18-20].

Противоборство западных и просоветских «фронтовых организаций», несмотря на актуальность данного вопроса, получило

* В декабре 1955 г. АФТ и КПП объединились в одну организацию – АФТ-КПП.

** Р. Гелен – бывший начальник отдела генштаба гитлеровской армии, а затем создатель управления внешней разведки ФРГ.